

Cuprins

<i>Setea de aventură ezoterică</i> (H.-R. Patapievici).....	5
Capitolul 1. Corto Maltese: prima întâlnire.....	19
Capitolul 2. Linia vieții, linia morții.....	31
Capitolul 3. Polii magnetici ai aventurii	73
Capitolul 4. Penelopele.....	173
Capitolul 5. De amicitia.....	235
Capitolul 6. Oculte.....	265
<i>Referințe</i>	369

© 2014 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Copertă de Iosif O. Stroia

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

MIHĂIEȘ, MIRCEA

Istoria lui Corto Maltese: pirat, anarhist și visător / Mircea Mihăieș;
pref. de Horia-Roman Patapievici. – Iași: Polirom, 2014

Bibliogr.

ISBN print: 978-973-46-4885-6

ISBN ePub: 978-973-46-5082-8

ISBN PDF: 978-973-46-5083-5

I. Patapievici, Horia-Roman (pref.)

741.5 Benzi desenate

Printed in ROMANIA

Mircea Mihăieș

Istoria lui
Corto Maltese
pirat, anarhist și visător

Prefață de Horia-Roman Patapievici

POLIROM
2014

Această dedublare amplifică taina care-l înconjoară. Gianni Brunoro avansează ipoteza că postura încruntată este adeseori însoțită de o rapidă cedare. Cu alte cuvinte, rezistența reprezintă doar preludiul acceptării, anunțul că masca severă e gata să cadă, că dincolo de aerul distant veghează o inteligență ludică:

În ciuda dezinvolturii ostentative, el nu e „de față” decât pentru a-și vedea de propriile interese. [...] În realitate, curiozitatea este alibiul care îi îngăduie să se amestece în lucruri, să intervină... Probabil că nu știe nici el în ce. Dar se va trezi implicat cu siguranță, și încă repede, în una din isprăvile obișnuite (Brunoro, 2008: 27).

Într-adevăr, nu trebuie defel neglijat rolul curiozității. O curiozitate calmă, exprimată adeseori pe-un ton morocănos („Ce mai e și cu povestea asta afurisită?” / „Quelle est donc cette maudite histoire?”), ca și cum gândurile personajului ar fi concentrate în cu totul altă direcție. Noi nu știm ce gândește cu adevărat Corto Maltese, nu știm cum ia deciziile și nu putem să-i ghicim reacțiile. Firește, el va fi întotdeauna de partea bună a lucrurilor – numai că definirea binelui și a răului țin de prea multe elemente conjuncturale. Din acest motiv, realitatea obiectivă și imaginarul se află într-un echilibru fragil, gata să basculeze în funcție de presiunea pusă asupra lor. Eroul lui Hugo Pratt își afirmă identitatea pendulând între extreme. Subiectivul și abuzivul nu s-au aflat nicicând într-o mai apropiată companie:

...oricine-l cunoaște pe Corto percepe cu claritate că paralele lui sunt mai degrabă fictive decât reale. [...] Dar atunci când e vorba despre el, trebuie să fii foarte atent, pentru că nu-i place să-și arate călcâiul lui Ahile... Nu vrea ca alții să știe (Brunoro, 2008: 28).

Istoria lui Corto Maltese, pirat, anarhist și visător

Impasibilitatea dobândită prin îndelungi exerciții de indiferență e o marcă a personajului. Există o imagine-standard a eroului care, prezentat din față sau din profil, afișează o mină detașată, a cărei ironie rece e subliniată de prezența unui trabuc subțire, asemenea unui obiect-semnal în care s-au concentrat reproșurile nerostite ale unei voințe obișnuite să-și controleze viața – și s-o controleze și pe a altora. Prima regulă a unui astfel de individ e să nu se lase luat prin surprindere. El își ascunde vulnerabilitățile, fie că e vorba de un atac propriu-zis, fie de dueluri verbale. Corto tranșează diferendele pe loc, cu o singură lovitură. Psihologia jucătorului de cărți se combină cu acțiunea fulgerătoare a samuraiului. Toate acestea dovedesc nu doar calități proprii extraordinare, ci și o profundă experiență de viață. Corto Maltese *știe* că așa trebuie procedat și nu acceptă complicații acolo unde lucrurile pot fi tranșate pe loc.

Dinamismul benzii desenate a lui Hugo Pratt își are originea (sau măcar explicația) în contrastul între statismul căutat, pregnanța visătoare a imaginii și vivacitatea replicilor. Metatextul – fragmentele introductive ori explicative – e redus la minimum, tocmai pentru a lăsa desenul să vorbească. Subtila strategie a dat roade, propunând niște casete în care privirea cititorului se oprește încântată, sedusă de simplitatea conturilor și de precizia textului – veritabilă mostră de „proză latină”... în imagini. Hugo Pratt este, mai presus de orice, un manipulator de simpatii, iar Corto Maltese se amuză să fie agentul din tranșee al concepțiilor sale. „Aventurierul ireductibil”, „jucătorul impasibil”, „cincul” dominat de voința de putere (o putere exercitată în regimul simbolicului) parcurge un peisaj exotic în care expresivitatea artistică e subsumată pactului moral, iar existența e produsul derivat al unui nerostit imn dedicat plăcerii de a trăi.

Eschivele, mutarea confruntării din spațiul realului în zona virtualului, miza pe ironie și pe dezechilibrarea prin dispreț indică dorința, ba chiar refuzul implicării. Această trăsătură intră în coliziune cu felul obișnuit de a acționa al marinarului: fără explicații, fără a pune întrebări, el acceptă să devină parte a unor întâmplări despre care nu știe mai nimic. O contradicție severă marchează acest comportament: pe de o parte, el stă mereu în gardă, în conformitate cu propria natură profund retractilă, pe de alta îmbrățișează cauze despre care nu știe mai nimic. Inconsistența logică nu poate scăpa oricui încercă să deseneze profilul psihologic al eroului. Cum nu-l putem bănuși pe Hugo Pratt de naivitate, explicația trebuie căutată în încercarea de a crea un personaj dilematic.

Corto Maltese nu ni se dezvăluie de la bun început – ba chiar am putea spune că rămâne învăluit în mister până la capăt. Discernem însă o consistență impresionantă în întregul său parcurs, în pendularea „cinică și ostentatorie” între extremele unui comportament mereu schimbător. Cu toate acestea, autenticitatea personajului este indubitabilă:

Citind printre liniile faptelor, evenimentele în care e implicat, precum și comportamentul său în contextul acestor evenimente – mai „pur” și idealist decât ar vrea să lase să înțelegem –, putem constata câte dintre posturile sale sunt dezmințite. Mai presus de orice, loialitatea, sentimentul solidarității umane se manifestă fără echivoc. [...] În fapt, Corto Maltese are propriul său cod al onoarei (Brunoro, 2008: 31).

Ei bine, tocmai în micile abateri, în aberațiile cromatice e de găsit nota distinctivă a apariției sale, silueta devenită inconfundabilă, o marcă a „solidarității umane”, așa cum, în cazul muschetarilor lui Dumas existau spadele,

Istoria lui Corto Maltese, pirat, anarhist și visător

iar în cazul lui Zorro, litera de foc a justițiarismului și libertății. Prin acest invizibil act distinctiv, Corto Maltese se alătură unei galerii notorii.

Toate aceste lucruri se constituie, treptat, în argumente pentru un tip de judecată artistică: dilemele suscitade de personaj, de nararea întâmplărilor și de modalitatea lor plastică indică un înalt grad de sofisticare creativă. Dominique Petitfaux ridică discuția la un grad de generalitate care merită luat în seamă:

Hugo Pratt face parte din acei câțiva autori care ne permit să afirmăm că banda desenată nu este condamnată să fie un simplu divertisment, ci poate fi uneori o formă de artă. Corto Maltese, îndeobște, nu încetează să intrige, deoarece această serie are niște caracteristici ce nu pot fi găsite nicăieri în altă parte, precum viziunea cosmopolită a lumii, referințele la tot felul de tipuri de cultură, un joc între rațional și fantastic, și un amestec subtil între personajele reale și personajele fictive (e dificil adeseori să știi cărei categorii îi aparțin unele dintre ele) (Petitfaux, 2002: 10).

Însumate, aceste însușiri alcătuiesc marca unui erou care e, în egală măsură, și neobișnuit, și credibil. Or, acest lucru e posibil pentru că ansamblul, „mașină artistică” în interiorul căreia se află, surprinde prin originalitate și încântă prin formulele de expresie. Interesul pentru evoluția lui se sustrage, în felul acesta, zonei divertismentului, făcând din el un apanaj al comunicării artistice. E un autoelogiu pe care și-l pot adresa doar artiștii veritabili, maeștrii genurilor consacrate sau doar emergente. Cum acțiunea lui Hugo Pratt a fost una sistematică, întinsă pe durata mai multor decenii, e limpede că el a reușit să consacre o formă de artă pe care rezistența în timp n-a făcut decât s-o omologheze. Forța de seducție a lui Corto Maltese provine din turarea la maximum a mecanismului psihologic

din care autorul a făcut un veritabil mecanism de creație: unul dominat de un sistem de acțiune și frânare, menit să ofere complexitate și rezonanță demersurilor existențiale.

Ca să luăm un exemplu extrem, Corto Maltese condamnă crima, dar e obligat de multe ori să ucidă ori să acționeze violent. De cele mai multe ori – unii ar spune că întotdeauna – se poate invoca motivul autoapărării. Niciunul dintre comentatorii seriei „Corto Maltese” n-a putut evita chestiunea profesiei – dacă putem folosi acest cuvânt – lui Corto Maltese. E greu de stabilit în ce moment a început să se vorbească despre el ca despre un pirat. E adevărat, mare parte din timp îl descoperim în compania unor personaje dubioase, a vânătorilor de comori, de averi dobândite prin mijloace necinstite și brutale. Dar, cantitativ vorbind, Corto își petrece mult timp și în compania unor personaje onorabile sau chiar distinse: de la profesorul Steiner la luptătorii pentru libertate africani ori irlandezi. Prin urmare, descrierea lui ca pirat e mai degrabă o formulă de alint, o etichetă fără acoperire reală în acțiunile sale. Această identitate – în măsura în care o acceptăm – are mai degrabă un sens parodic, poate chiar nostalgic, când nu e chiar ușor iritat-disprețuitor – cam în felul în care un personaj neconvenabil din *The Forsythe Saga*, arhitectul Philip Bosinney, e numit „the Buccaneer” (Piratul). Or, John Galsworthy, autorul celebrului roman-ciclu, e cel care a spus cândva că „un om de acțiune obligat doar să stea și să gândească e nefericit până nu reușește să scape din acea situație” („A man of action, forced into a state of thought, is unhappy until he can get out of it”).

Nu e de neglijat nici ipoteza conform căreia „a face pe piratul în secolul XX nu e cumva în sine o alegere romantică, având în vedere spiralele de libertate absolută sau chiar de anarhie individualistă” (Brunoro, 2008: 34) îngăduite de o atare opțiune. Aceasta implică un joc profund,

Istoria lui Corto Maltese, pirat, anarhist și visător

al luminilor și umbrelor, al măștii și chipului – al „minciunii romantice și adevărului românesc”, dacă e să preluăm faimoasa formulare a lui René Girard. Se pot invoca un număr de situații în care romantismul marinarului e cât se poate de autentic, derivând direct din formulele de definire ale curentului cultural cu același nume. În varianta edulcorată sau în cea gotică, romantismul lui Corto Maltese este o prezență indubitabilă. Studiul relațiilor cu femeile, dar și gesturile de larghețe, de generozitate și curtoazie corespund întru totul repertoriului romantic. De regulă, el moderează imediat acele puseuri, ca și cum s-ar fi rușinat de-o slăbiciune, contrapunându-le o atitudine cinică.

Există, apoi, și pasajele când marinarul e deprimat, derutat sau chiar speriat, când încrederea în lume atinge cote alarmante. În astfel de împrejurări există pericolul căderii în sentimentalism, în literaturizare lacrimogenă și rezolvare facilă a situațiilor dramatice. Și mai mult chiar de-atât:

Să nu vorbim de tristețile sale, de fiecare dată când e constrâns, și adeseori din motive independente de voința sa, să-și ia adio de la femeile pe care le iubește. Acele momente când regretele și melancolia, dezolarea și descurajarea răzbat iremediabil în obrazul său. Dar a te limita la a lua în considerare doar astfel de ocazii, care țin de sfera privată, ar putea lăsa impresia că e vorba doar de-un sentimentalism de joasă speță (Brunoro, 2008: 35).

Or, dacă lui Corto Maltese îi repugnă ceva este tocmai acest *sentimentalisme de bas étage!*

Și astfel, contradictoriu și confuz, portretul eroului înaintază vertiginos în prim-plan ori se retrage, învăluit în umbre, departe de privirea cititorului. Strategia nu e complicată, dar se dovedește de efect. Ea îngăduie visarea și

Mircea Mihăieș

Istoria lui
Corto Maltese
pirat, anarhist și visător

POLIROM

„Am scris despre întâlnirea mea cu banda desenată în *Zbor în bătaia săgeții*. Era acolo revista *Pif*, desigur, dar mai era și Corto Maltese. Relația privilegiată dintre cultura benzii desenate și revista *Pif* nu era importantă, ținea de sociologia comunismului. Întâlnirea cu Corto Maltese, însă, nu. Era importantă, pentru că ținea exclusiv de *mine*. Și, cum aveam să descopăr după căderea comunismului, ținea și de cultura română. Căci toți tinerii care au descoperit banda desenată prin intermediul revistei *Pif* au căzut sub fascinația acelui personaj, Corto Maltese – creația unui artist de geniu, Hugo Pratt. Ceea ce face particularitatea recepției benzii desenate în cultura română este centrarea ei pe un singur personaj, Corto Maltese. Așa se explică de ce personajul de bandă desenată cel mai popular în cultura română este el, Corto Maltese, și nu Pif sau Gai-Luron sau *Le concombre masqué* sau Totoche.

Această opțiune spune ceva semnificativ despre personajul simbolic central al culturii române și din această perspectivă toate mărturiile legate de Corto Maltese sunt importante nu doar pentru posteritatea creației lui Hugo Pratt, ci și pentru un tip de radiografare a culturii române.”

Horia-Roman Patapievici

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-8885-0

www.polirom.ro

Carte publicată și în ediție digitală